

Леся Ящук (*Lesya Yashchuk*)

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Оксана Литвинчук (*Oksana Lytvynchuk*)

Державний університет «Житомирська політехніка»

СЛОВОТВІРНІ ВАРІАНТИ ЧОЛОВІЧИХ ВЛАСНИХ ОСОБОВИХ ІМЕН ЛУЦЬКОЇ ЗАМКОВОЇ КНИГИ 1560-1561 РР.

Word-formative Variants of Male Personal Proper Nouns in the *Lutsk Castle Book of 1560-1561*

ABSTRACT: The article is devoted to an analysis of the suffixal and truncated suffixal variants of male Christian names in the Lutsk castle book of 1560-1561(2013), and the identification of productive / unproductive formants in the composition of the researched names. The Polish academic I. Mytnik prepared a monograph *Anthroponymy of Volynia of the 16th-18th centuries* (2010), using a wide source base – 58 manuscripts and 32 printed sources, but this 16th-century Volyn literary heritage site did not serve as a basis for her study. Having studied the word-formative derivatives of the male Christian names in the *Lutsk castle book of 1560-1561* we came to the conclusion that the most productive formants are **-k(o)** (67 variants) and **-ets** (40 variants); the suffixes **-yna** (10), **-uk** (9), **-ash** (6), **-osh** (4) show a slightly lower productivity. With the help of the suffixes **-k(a)**, **-yk**, **-ysh**, **-ut(a)**, **-yts(a)** 2 nominal variants are formed. Names with the formants **-ok**, **-as**, **-ys**, **-os**, **-ay** constitute single examples. The most commonly used names in Volyn documents from the middle of the 16th century were *Yatsko / Ya(ts)ko* (35 bearers), *Fede(ts) / Khvede(ts)* (22), *Vasko / Va(s)ko* (20), *Hrytsko / Hry(ts)ko*, *Yvane(ts)* (18), *Le(v)ko* (15), *Andree(ts) / Andrʒe(ts)* (14), *Yvashko / Yva(sh)ko*, *Matys* (11), *Mykhno*, *Tyshko / Ty(sh)ko*, *Fe(d)ko / Khve(d)ko* (10). Among the truncated suffix name variants, the most productive form is **-khno**: it being attested in 9 names. While the most commonly used name is *Mykhno* (10 bearers).

KEYWORDS: name, word-formative variant, formant, derivative, heritage site

Із прийняттям християнства на Русь із Візантії в обіг увійшло понад 300 (із кількох тисяч) канонізованих, тобто узаконених церквою і записаних у святці, імен грецького, латинського та староеврейського походження, з яких лише кілька десятків стали вживаними. Асемантичність та індивідуалізувальне призначення християнських імен сприяли перенесенню на них усіх способів східно-

слов'янського словотвору, і майже кожне з них (а популярні насамперед) швидко «обросло» багатьма похідними¹.

Власні особові імена людей були предметом дослідження багатьох мовознавців. В Україні вивченню цієї антропонімійної категорії в діахронії найбільше уваги приділяли Л.Л. Гумецька, М.О. Демчук, І.М. Желєзняк, Р.Й. Керста, Р.І. Осташ, І.Д. Сухомлин, М.Л. Худаш, П.П. Чучка та ін.

У нашій статті проаналізовано суфіксальні та усічено-суфіксальні варіанти чоловічих християнських імен *Луцької замкової книги 1560-1561 рр.*², виявлено продуктивні / непродуктивні форманти в складі досліджуваного іменника.

Польська науковиця Ірина Митник підготувала монографію, присвячену історичній антропонімії Волині XVI-XVIII ст., у якій описала 20 тис. іменувань шляхти, міщан і селян. У першому розділі цієї праці *Імена* досліджено 234 українських та 130 польських чоловічих особових християнських і слов'янських імен, які подано у вигляді словникових статей: реєстрове офіційне ім'я і його розмовні варіанти, за наявності патронімні та андронімні форми. Ономастка використала широку джерельну базу – 58 рукописних і 32 друкованих джерела³, проте *Луцька замкова книга 1560-1561 рр.* (2013 р.) не слугувала основою для її вивчення.

У передмові до *Луцької замкової книги* середини XVI ст. Віктор М. Мойсієнко звертає увагу на антропонімікон пам'ятки, зокрема й на чоловічий та жіночий іменник, даючи загальну характеристику дохристиянським і християнським іменам (повним, усіченим, суфіксальним та усічено-суфіксальним)⁴.

Словотворення варіантів імен на Волині XVI ст., як і на інших теренах України цього періоду, здійснювалося регресивним (усічувальним, регресивно-безсуфіксальним), регресивно-суфіксальним (усічувально-суфіксальним) та суфіксальним способами⁵.

Антропонімікон *Луцької замкової книги 1560-1561 рр.* (далі – *ЛЗК*) містить значну кількість суфіксальних дериватів, утворених від християнських чоловічих імен: члївко(в) мой(х) ω(т)чизны(х) на (и)ма Давыда, Ива(н)ца, Пе(т)рока, Васє(ч)ка (*ЛЗК*, с. 198); на две ча(сти) тыє люди є(и) сѧ достали. Напє(р)вє(и): Климко, Грици(к), Ха(р)ко, Мака(р), Сидоръ, Иванє(ц), Якимови(ч), Гри(ц)ко, Е(с)-

¹ П.П. Чучка, *Розвиток імен і прізвищ*, [у:] *Історія української мови. Лексика і фразеологія*, В.М. Русанівський (відп. ред.), В.Л. Карпова, І.П. Чепіга та ін., Київ 1983, с. 597, 607.

² В.М. Мойсієнко, В.В. Поліщук, *Луцька замкова книга 1560-1561 рр.*, Луцьк 2013, с. 149-507.

³ І. Митник, *Антропонімія Волиня в XVI-XVIII столітті*, Warszawa 2010, s. 19-131.

⁴ В.М. Мойсієнко, *Луцька замкова книга 1560-1561 рр. як відображення офіційної «руської» мови ВКЛ середини XVI ст. у її північноукраїнському варіанті*, [у:] В.М. Мойсієнко, В.В. Поліщук, *Луцька замкова книга 1560-1561 рр.*, Луцьк 2013, с. 134-137.

⁵ Р.Й. Керста, *Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування*, Київ 1984, с. 70-98; Р.І. Осташ, *Українська антропонімія першої половини XVII століття. Мужські особові імена (на матеріалі Реєстра Запорозького Войска 1649 г.): автореферат дисертації на соискание степени кандидата филологических наук*, Ужгород 1986, с. 10-13.

ко, Данило, [Илья]шка⁶, Дени(с), Сушко, Демко (ЛЗК, с. 315); ты(х) по(д)да(н)ны(х) его мл(сти) на (и)ма Тимоша, Васка, Каленика, Она(ц)ка, Гри(н)чука, Яцка, Гри(ц)ка (ЛЗК, с. 324); насла(в)ши мощно ктва(л)то(м) по(д)да(н)ны(х) свои(х) ра(т)но(в)ски(х) на има Мордыша, *Тедца* Терє(ш)ковича, Чо(р)ныша И(л)яшевича, Ма(ц)ка Малы(ш)ковича, Пили(н)ца, Яцыну, *Тедину* Сусолови(ча), Ива(н)ца Росошку, Коро(л)ка, Грицыну Ту(р)чиновича, *Талка* Лю(б)ковича (ЛЗК, с. 455); огледа(л) єсми люде(и), которы(и) огневою хоры, а то є(ст) имена ты(х) люде(и): Тишко Лиходѣви(ч), Симо(н), А(н)дрѣ(ц) Довга(н), *Тедо(р)ко* Козу(ла), Хома, Ма(р)ко, Костю(к), Па(н)ко, Зѣне(ц) Волоши(н), Ива(н) Лиходе(и), Климко, Ива(н) Некгодли(к), Ми(ц), Петръ Краве(ц), *Тедде(ц)* Яцеви(ч), Боси(к), *Андрѣ(ц)*, Сєню(к) (ЛЗК, с. 487).

Специфіка суфіксального творення варіантів власних особових імен, як зазначає Павло П. Чучка, полягає, по-перше, у самому інвентарі суфіксів: поряд із суфіксами, що вживаються для творення апелятивів, часто використовуються специфічні іменні суфікси; по-друге, іменні суфікси можуть приєднуватися як до повних імен, так і до їхніх усічених варіантів; по-третє, емоційне навантаження суфіксальних утворень досить швидко «вивітрюється»⁷.

Найбільшою продуктивністю серед формантів відзначається суфікс **-к(о)**, який уже в давньоруську добу втратив демінутивно-експресивне значення внаслідок своєї продуктивності й перетворився на нейтральний структурний ономастичний формант⁸. Здатність приєднуватися до будь-яких основ, крім тих, які закінчуються сполученням двох приголосних, наприклад: *Петръ* – *Петрок* (ЛЗК, с. 335), *Петраша* Квача (ЛЗК, с. 445), сприяла тому, що майже кожне ім'я церковного календаря могло мати народний варіант на **-к(о)**. І. Митник також виділяє цей формант як найбільш продуктивний у словотвірних іменних варіантах Волині XVI-XVIII ст.⁹

В аналізованому іменнику досліджуваної пам'ятки засвідчено 67 варіантів християнських імен із суфіксом **-к(о)**. Найпопулярніші з-поміж них: **Яцко** / **Я(ц)ко** (35 носіїв): боярина па(н)ского *Я(ц)ка* Ма(р)тиновича (ЛЗК, с. 157), тивона своє(го) цепоро(в)ско(го) *Я(ц)ка* Грицевича (ЛЗК, с. 273), по(д)даны(х)

⁶ Очевидно, ім'я прочитане не зовсім точно, оскільки дослідники української історичної антропонімії XVI-XVII ст. у різних пам'ятках цього періоду виявили варіанти *Илиашь*, *Илляшъ*, *Иляшъ*, *Ильашъ*; І. Митник засвідчила на території Волині XVI-XVII ст. ім'я *Iliaz* (1563 р.) і патронім *Iliazsko* (1620 р.) (Р.Й. Керста, *Українська...*, с. 113; І. Мутник, *Antroponimia...*, s. 38; Р.І. Осташ, Н.Л. Осташ, *Индекс власних особових імен*, [у:] О.В. Годійчук, В.В. Страшко, Р.І. Осташ, Р.В. Майборода, *Рєєстр Війська Запорозького 1649 року. Транслітерація тексту*, Київ 1995, с. 514; Л.В. Ящук, *Антропонімія Житомирщини XVI-XVII ст.: додатки: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук*, Житомир 2008, ч. II, с. 253-254).

⁷ П.П. Чучка, *Антропонімія Закарпаття*, Ужгород 2008, с. 89-90; П.П. Чучка, *Антропонімія Закарпаття (Вступ та імена): конспект лекцій*, Ужгород 1970, с. 59.

⁸ Л.Л. Гумецька, *Нарис словотворчої системи української актової мови XIV-XV ст.*, Київ 1958, с. 13.

⁹ І. Мутник, *Antroponimia...*, s. 101.

... *Я(у)ка* Скри(п)ка (ЛЗК, с. 378), служебника своего *Яцка* Дѣ(а)ка (ЛЗК, с. 480); **Васко / Ва(с)ко** (20): *в Васка* Кучевича (ЛЗК, с. 149), *Ва(с)ка* Ко(н)дратовича (ЛЗК, с. 236), *Васка* Доро(ш)кови(ча) (ЛЗК, с. 304), служебника своего на (и)ма *Ва(с)ка* (ЛЗК, с. 347); **Грицко / Гри(у)ко** (18): *Гри(у)ко* Зало(з)ны(и) (ЛЗК, с. 173), па(н) *Гри(у)ко* Холоне(в)ски(и) (ЛЗК, с. 292), бы(д)ло ... *Грицково* бояриново (ЛЗК, с. 310), па(н) Ма(т)ѳѣ(и), *Я(ц)ко* и *Гри(у)ко* Романови(чи) Белосто(ц)киє (ЛЗК, с. 506); **Ле(в)ко** (15): *Ле(в)ко(м)* Нарече(н)ковичо(мъ) (ЛЗК, с. 150), боярина г(с)дрского красносє(л)ского *Ле(в)ка* Ждановича (ЛЗК, с. 262), во вра(д)ника его *Ле(в)ка* (ЛЗК, с. 339), дво(х) чоловѣ(к)о(в) по(д)да(н)ны(х) кѣ(з)а его м(л) на (и)ма Ива(н)ца и *Ле(в)ка* (ЛЗК, с. 501); **Ивашко / Ива(ш)ко** (11): с по(д)да(н)ными моими на (и)ма с Каленикомъ, *Ива(ш)комъ*, Са(в)кою а ѳе(д)це(м) (ЛЗК, с. 208), *Ива(ш)ко* (ЛЗК, с. 335), *Ивашка* И(л)яшевича (ЛЗК, с. 375), *Ива(ш)ка* Налисна (ЛЗК, с. 389); **Тишко / Ту(ш)ко, ѳе(д)ко / Хвє(д)ко** (10): вра(д)ника моего ми(х)ли(н)ско(го) *Ту(ш)ка* Рєчи(н)ского (ЛЗК, с. 153), в *Ту(ш)ка* *ѳ тивона* (ЛЗК, с. 291), *Тишко* Лиходѣ(в)и(ч) (ЛЗК, с. 487); *ѳе(д)ко(м)* Мо(р)дашевичо(м) (ЛЗК, с. 183), по(д)да(н)ного княже(т)ского члѣ(к)а ѳ(т)чи(з)ного на (и)ма *ѳе(д)ка* Ме(л)ника (ЛЗК, с. 201), *ѳе(д)комъ* Маско(м) (ЛЗК, с. 389), у *Хвє(д)ка* (ЛЗК, с. 336); **Гришко / Гри(ш)ко, Сєнко / Сє(н)ко, Стецко / Стє(ц)ко, Янько / Я(н)ко** (9): *Гри(ш)комъ* Кучи(н)ски(м), вра(д)никомъ рожищєски(м) (ЛЗК, с. 183), служебника пѣ(а) по(д)старостє(го) *Гри(ш)ка* Трушовича *ѳба(з)ни(ц)ко(го)* (ЛЗК, с. 273), *ѳ Гришка* боярина (ЛЗК, с. 444); *ѳ Сєнка* Голода (ЛЗК, с. 149), мещани(на) лу(ц)кого *Сє(н)ка* Кра(в)ца (ЛЗК, с. 160), в *Сє(н)ка* Кунаховича (ЛЗК, с. 445); *ѳ Стє(ц)ка* Кобыща (ЛЗК, с. 258), *Стє(ц)ко* (ЛЗК, с. 335), *Стєцко* Попови(ч) (ЛЗК, с. 384); *ѳ Я(н)ка* Я(р)мошевича (ЛЗК, с. 183), (с)лужебника пѣ(а) Гулевичова *Я(н)ка* (ЛЗК, с. 325), служебни(к) его мл(с)ти пана Микиты Сє(р)бино(в) *Янько* (ЛЗК, с. 451); **Еско / Е(с)ко** (7): па(н) *Еско* *ѳлє(х)нови(ч)* Гру(ш)ви(ц)ки(и) (ЛЗК, с. 182), *Еска* з Ве(р)бо(в)ца (ЛЗК, с. 250), *Е(с)ко* (ЛЗК, с. 315); **Маско, Юрко / Ю(р)ко** (6): дво(х) чоловѣ(к)о(в), Бо(г)да(н)ца и *Маска* (ЛЗК, с. 155), боярина его мл(с)ти пана воеводы тро(ц)кого с Полоной *Маска* (ЛЗК, с. 273); боярина г(с)дрского красносє(л)ского *Ю(р)ка* (ЛЗК, с. 149), мужико(в) ... *Юрка*, Па(н)ца (ЛЗК, с. 336); **Климко / Кли(м)ко, Ши(м)ко / Ши(мъ)ко** (4): дво(х) чове(к)о(в) в Хо(ло)нєви, *Жука* а *Кли(м)ка* (ЛЗК, с. 292), *Климко* (ЛЗК, с. 487); в на(и)мита Матѣ(в)а *Ши(м)ка* (ЛЗК, с. 326), на *Ши(мъ)ку* Миколаєвичу (ЛЗК, с. 364).

Наявний цей формант і в слов'янських іменах: по(д)да(н)ны(х) мои(х) *Ща(ст)ного* а *Воло(д)ка* зби(ли) (ЛЗК, с. 316); па(н) *Во(л)чко* Якимови(ч) *Жаско(в)ски(и)* (ЛЗК, с. 162); *Малышко(м)* Ма(р)тиновичо(м) (ЛЗК, с. 389) – дериват від особового імені *Малиш*, утвореного від прикметника *малый* за допомогою суфікса **-ыш** або безпосередньо від східноукраїнського апелютива *малиш* 'малюк'¹⁰; пор. во(и)-

¹⁰ П.П. Чучка, *Слов'янські особові імена українців: історико-етимологічний словник*, Ужгород 2011, с. 228-229.

ть *Глѣбоко* (ЛЗК, с. 318) – утворення від елітарного імені на Русі *Глѣбъ*, запозиченого з якоїсь давньоскандинавської, імовірно, давньошведської, мови¹¹.

Суфікс **-к(о)** зрідка приєднується до повних християнських імен: служе(б)-ника его *А(н)дре(и)ка* (ЛЗК, с. 348); слуги моего *Ива(н)ка* (ЛЗК, с. 397); вра(д)-ника мое(го) зверо(в)ско(го) *И(л)ка* (ЛЗК, с. 500); насла(в)ши ... по(д)да(н)ны(х) ... *Ива(н)ца* Росошку, *Коро(л)ка* (ЛЗК, с. 455), П.П. Чучка підкреслює, що *Король* – давнє слов'янське ім'я давньогерманського походження, яке завдяки популярності франкського короля Карла Великого поширилося по всій Європі¹², пор. *Короля* Ща(с)ного 1590 р.¹³; зважаючи на те, що іменування однолексемне, воно може бути мотивоване апелюваннями *король* «титул монарха, а також особа, що має цей титул», перен. «про чоловіка, що відзначається особливою красою, вмінням тощо» та ін.; *корольок* «король незначної, невеликої держави»¹⁴; *Лєв'ька* Яньковича (ЛЗК, с. 390); *Ѳєдо(р)ко* *Козу(ла)* (ЛЗК, с. 487); *Ѳили(н)ко* (ЛЗК, с. 240); *Я(н)ко* Жанєцки(и) (ЛЗК, с. 368).

Суфіксальні варіанти також належать до рідковживаних твірних основ. Виявлено полісуфіксальні утворення **-аш-к(о)**, **-еш-к(о)**, **-иш-к(о)**, **-уш-к(о)**, **-ис-к(о)**, **-еч-к(о)**: *А(в)рашко* (ЛЗК, с. 155); *Мєлєшко(м)* (ЛЗК, с. 389), пор.: вра(д)ника свого грицо(в)ско(го) *Мєлєха* (ЛЗК, с. 389) < *Мелетій*, *Омелян*¹⁵; при поє(з)-днику замку Воло(ди)мє(р)ского *Тєрєшк(у)* (ЛЗК, с. 310); *Ма(р)ти(ш)ка* Ла(п)ку (ЛЗК, с. 378); *А(н)друшка* Бєлика (ЛЗК, с. 376), дво[(р)ника] н[а им]а *Пє(т)ру(ш)ка* (ЛЗК, с. 506); в *Матыска* (ЛЗК, с. 336); хло(п)ца мое(го) *Васє(ч)ка* (ЛЗК, с. 198), *Ѳєдє(ч)ко* (ЛЗК, с. 417).

Найчастіше твірними основами дериватів на **-к(о)** слугують усічені імена: *Васка* Дєдуховича (ЛЗК, с. 444-445); *Гу(л)ка* ... збито (ЛЗК, с. 335) < *Иулианъ*¹⁶; *Дємко* (ЛЗК, с. 315); *Игна(т)ко* (ЛЗК, с. 315); дво(х) чоловіко(в) в Хо(ло)нєви, Жука а *Кли(м)ка* (ЛЗК, с. 292); *Лє(н)ко* (ЛЗК, с. 373), пор. *Лєнко* 1565 р.¹⁷, *Len Waszylowicz* XVI ст.¹⁸ < *Леон*, *Олександр*, *Олексій*, *Павлен*¹⁹; *Ма(л)ко* (ЛЗК, с. 335) < *Мал* – 1) давнє слов'янське особове ім'я, утворене від прикметника *малъ* 'малий, невеликий, дрібний' або шляхом усічення двоосновних імен *Малодобрь*, *Маломиръ*, *Малославъ* і под.²⁰, 2) варіант християнського імені *Малахія*²¹; 8 *Ма(н)ка* (ЛЗК, с. 504) – дериват 1) від слов'янських імен на зразок *Маниславъ*,

¹¹ Там само, с. 124.

¹² Там само, с. 206.

¹³ В.М. Мойсієнко, *Акти Житомирського гродського уряду: 1590 рік, 1635 рік*, Житомир 2004, с. 81.

¹⁴ *Словник української мови: в 11-ти т.*, Київ 1970-1980, т. 4, с. 297.

¹⁵ І. Мутнік, *Antroponimia...*, s. 57.

¹⁶ Р.Й. Керста, *Українська...*, с. 116.

¹⁷ І. Мутнік, *Antroponimia...*, s. 52.

¹⁸ Р.Й. Керста, *Українська...*, с. 134.

¹⁹ Р.І. Осташ, *Власні особові імена з однофонеминими суфіксами в українській антропонімії середини XVII століття*, [у:] *Linguistica slavica*, Київ 2002, с. 110.

²⁰ П.П. Чучка, *Слов'янські...*, с. 226.

²¹ І. Мутнік, *Antroponimia...*, s. 55.

Манимиръ, 2) від календарного давньоєврейського імені *Емануїл*²²; *Ма(р)ти(н)-кови* (ЛЗК, с. 417); того (ж) *Овє(р)ка* (ЛЗК, с. 397); *Омєлко(м)* ђєдчичо(м) (ЛЗК, с. 438); *Ониско(м)* (ЛЗК, с. 389); по(д)да(н)ного пїа Миколаєва на (и)мла *Оста(н)-ка* ковала (ЛЗК, с. 255); *Па(л)ко* Мацкови(ч) (ЛЗК, с. 450), на нашу думку, ім'я походить від християнського *Фалалей*, пор. *Па(л)ка* Боярина 1605 р. (ЖК 4, 209 зв.)²³; *Па(н)ко* (ЛЗК, с. 334), пор. ім'я *Рапко* 1548 р. < *Пан* < *Пантелеймон*, *Панас*²⁴; *Ра(д)ко* (ЛЗК, с. 315) – дериват із суфіксом **-к(о)** 1) від слов'янських імен на зразок *Радомиль*, *Радославъ*, *Домарадъ*, *Милорадъ*, 2) від календарного імені *Радивонъ*²⁵; *Самъкова* сына (ЛЗК, с. 250) < *Сам-* < *Самуиль*, *Сампсонъ*, *Самей*²⁶; *Са(ч)ко* (ЛЗК, с. 334), пор. *Sak* 1548 р., *Саць* 1578 р. < *Ісак*²⁷; *Се(н)ка* Кра(в)ца (ЛЗК, с. 160) < *Сен* < *Семен*, *Авксентій*, *Арсен*, *Ксенофонт*, *Олександр*²⁸; два ба(р)бєрчики *Томко* а *Жи(к)мо(нт)* (ЛЗК, с. 457); *Ѳа(л)ко* Лю(б)ковича (ЛЗК, с. 455), дослідники Роман І. Осташ і Любов Р. Осташ цей іменний варіант тлумачать: а) як утворення від *Ѳал*; б) як усічено-суфіксальний дериват від *Фалалей*; в) як усічено-суфіксальний дериват від імені [Аі]Ѳал; г) як фонетичний варіант українського розмовного особового імені *Хвалько* < *Хвалимиръ*, *Хвалиславъ*²⁹; *Ѳє(д)ка* Борисовича з Радошина (ЛЗК, с. 258); *ѲХвє(д)ка* (ЛЗК, с. 336); в *Харка* Рымара (ЛЗК, с. 445) < *Харитонъ* або *Захария*³⁰; люде(и) *Я(р)мола* и *Хи(л)ка* (ЛЗК, с. 497) < *Хи(л)*, яке може бути усіченим варіантом від імен з початковим *Фил-* (*Филимонъ*, *Филиппъ*, *Филофей*) або, на думку П.П. Чучки, < *Рахиль*, *Філь*³¹; по(д)да(н)но(го) [моє(го)] *Ши(м)ка* (ЛЗК, с. 171); служєбнико(в) мой(х) *Ю(р)ка*, Богдана (ЛЗК, с. 170). Категорично стверджувати, чи могли основні, які закінчуються на приголосний, уживатися як самостійні особові імена чи ні, важко, оскільки вони могли не потрапити до писемних пам'яток, однак існувати в цей період як самостійні імена³².

Усічено-суфіксальні іменні варіанти теж відображені в структурі імен із суфіксом **-к(о)**, а саме: **-ц (-ць) + -к(о)**: *Га(ц)ко* Ма(р)ти(н)цєвич (ЛЗК, с. 302), пор.

²² П.П. Чучка, *Слов'янські...*, с. 232.

²³ Л.В. Яшук, *Антропонімія...*, с. 113.

²⁴ І. Мутнік, *Антропонімія...*, с. 66-67.

²⁵ Там само, с. 71; П.П. Чучка, *Слов'янські...*, с. 293-295.

²⁶ Р.Й. Керста, *Українська...*, с. 136; І. Мутнік, *Антропонімія...*, с. 72.

²⁷ І. Мутнік, *Антропонімія...*, с. 39.

²⁸ Там само, с. 73.

²⁹ Л. Осташ, Р. Осташ, *Українські особові імена середини XVII ст. як об'єкт лексикографії*.

21 (*Ф / Ѳ*), [у:] *Тенденції розвитку української лексики та граматики*, І. Кононенко, І. Митнік, С. Романюк (ред.) Варшава – Івано-Франківськ 2015, ч. II, с. 239.

³⁰ Р.Й. Керста, *Українська...*, с. 137.

³¹ П.П. Чучка, *Прізвища закарпатських українців: історико-етимологічний словник*, Львів 2005, с. 585.

³² Р. Осташ, *Суфікс -к(о) в українській антропонімії першої половини XVII ст.: лінгвогеографічний погляд*, [у:] *Діалектологічні студії 1. Мова в часі і просторі*, Львів 2003, с. 90.

імена *Гац*, *Гацко* 1578 р. < *Гаврило*, *Гапон*, *Гарасим*³³; в бо(р)тника *Гри(у)ка* (*ЛЗК*, с. 445); пана *Ле(у)ка* Бає(в)ско(го) (*ЛЗК*, с. 376), пор.: *Леонтия* Даніловича, прозываємого *Леца* XVI ст.³⁴; *Ма(у)ко* Ти(л)кови(ч) (*ЛЗК*, с. 373); *Ми(у)ко* Я(ц)-кови(ч) (*ЛЗК*, с. 436); дво(х), де(и), члвко(в), *Она(у)ка* а *Гри(н)чука* (*ЛЗК*, с. 324); *Стецка* Пилипови(ча) (*ЛЗК*, с. 445); *Ха(у)ка* Туличо(в)ського (*ЛЗК*, с. 456), пор. *Хаць* и Сенко Ванковичи XVI ст.³⁵ < *Михайло* або *Харитон*³⁶; *Я(у)ка* А(н)дросовича (*ЛЗК*, с. 452), пор. *Яц* 1569 р., *Яско* 1552 р. < *Яковъ*, *Якимъ*³⁷; -ш + -к(о): *Гришка* Сєстрєна (*ЛЗК*, с. 389); с По(д)дубє(ц) *Да(ш)ко* (*ЛЗК*, с. 500) – дериват імен *Дасій*, *Давид*, *Данило*³⁸; службника свого *Де(ш)-ка* (*ЛЗК*, с. 169) < від імен із початковим складом *Де-* на зразок *Демид*, *Дем'ян*, *Денис*, Р.Й. Керста зараховує цей варіант до імені *Дамианъ*³⁹; *Ива(ш)ка* Бондарєвича (*ЛЗК*, с. 390); *Лашко* Жу(л)ча (*ЛЗК*, с. 413) – дериват християнських імен *Власъ*, *Євласий*, *Євламтій*⁴⁰ або < *Лашъ* < *Лазаръ*, *Блажко* чи усічення імен [*Васи*]лашко, [*Єв*]лашко, [*Михай*]лашко і т.п.⁴¹; *Васко* а *Мишко* (*ЛЗК*, с. 450); *Оле(ш)ка* Поповича (*ЛЗК*, с. 46) < *Олександръ*, *Олексей*, *Єлисей*⁴²; *Оно(ш)ко* (*ЛЗК*, с. 312); *Пашко* Гира (*ЛЗК*, с. 413) < *Павло* або *Пахомій*, *Пафнутій*⁴³; *Тишко* з Романова (*ЛЗК*, с. 500); *вза(в)ши кгва(л)то(в)не* в дому по(д)да(н)ного своє(го) *џлашка*⁴⁴ *Дмишєвича* (*ЛЗК*, с. 207), пор. *Ułaszko chyszczysz, własz, Ułasz, Улаша*⁴⁵; *Юшко* (*ЛЗК*, с. 336) – варіант імен *Юхим* або *Йосип*⁴⁶; -с (-сь) + -к(о): *Еско(м)* Луцєвичє(м) (*ЛЗК*, с. 202) < *Йосип*⁴⁷; *Маско* *Омє(л)кови(ч)* (*ЛЗК*, с. 367) < *Масъ* < *Максим*, *Мануїл*⁴⁸; *Ми(с)ко* Пикули(к) (*ЛЗК*, с. 208); *Юска* Щоки (*ЛЗК*, с. 453) < *Иосифъ*⁴⁹ або < *Юхим*, *Єфим*⁵⁰; па(н) *Яско* Ясєнини(ц)ки(н) (*ЛЗК*,

³³ І. Мутнік, *Antroponimia...*, s. 34-35.

³⁴ Р.Й. Керста, *Українська...*, с. 134.

³⁵ І. Мутнік, *Antroponimia...*, s. 137.

³⁶ Там само, s. 58.

³⁷ Там само, s. 41.

³⁸ Там само, s. 28.

³⁹ Р.Й. Керста, *Українська...*, с. 109.

⁴⁰ І. Мутнік, *Antroponimia...*, s. 83.

⁴¹ П.П. Чучка, *Прізвища...*, с. 328.

⁴² Р.Й. Керста, *Українська...*, с. 104, 101.

⁴³ П.П. Чучка, *Прізвища...*, с. 434.

⁴⁴ Зважаючи на контекст, можливе різночитання імені: «*вза(в)ши кгва(л)то(в)не* в дому по(д)да(н)ного *џлашка* *Дмишєвича*» і запропоноване в тексті виданої книги.

⁴⁵ Р.Й. Керста, *Українська...*, с. 107; І. Мутнік, *Antroponimia...*, s. 83; Р.І. Осташ, Н.Л. Осташ, *Індекс...*, с. 516.

⁴⁶ І. Мутнік, *Antroponimia...*, s. 45-46.

⁴⁷ Р.Й. Керста, *Українська...*, с. 115; І. Мутнік, *Antroponimia...*, s. 45.

⁴⁸ І.І. Трійняк, *Словник українських імен*, Київ 2005, с. 206, 209.

⁴⁹ Р.Й. Керста, *Українська...*, с. 76-77, 115.

⁵⁰ І. Мутнік, *Antroponimia...*, s. 45.

с. 348), пор. *Ясь*⁵¹ < *Ивань*⁵² або < *Яковъ*⁵³, на думку Івана І. Трійняка, < *Іван, Яків, Ян*⁵⁴.

Формант **-ець**, який генетично пов'язаний з основами на **-ї-** (на праслов'янському ґрунті відбулася зміна **к** на **с** унаслідок третьої палаталізації)⁵⁵, на другому місці за продуктивністю. У пам'ятці засвідчено 40 іменних варіантів із цим суфіксом: з ни(м) мужико(в) сєми: *Хвє(д)ца*, *Кузму*, *Ста(н)ца*, *Ива(н)ца*, *Тишка*, *Юрка*, *Па(н)ца* та(к) же зби(в)ши (*ЛЗК*, с. 336).

Найпопулярніші християнські імена з **-ець**: *θεδε(ц) / Хвєдє(ц)* (22 носіїв): мє-(л)ни(к) боковє(ц)ки(и) Васко, а Гри(ц)ко Зало(з)ны(и), а *θεδε(ц)* – люди боковє(ц)киє (*ЛЗК*, с. 173), люди зарє(ц)киє на (и)ма *θєдє(ц)* Мацьни(ч) с помо(ч)никами своїми (*ЛЗК*, с. 297), *θєдца* Жуковича (*ЛЗК*, с. 445), *Хвєдє(ц)* (*ЛЗК*, с. 335), *Хвє(д)ца*, *Кузму* (*ЛЗК*, с. 336); **Иванє(ц)** (18): *Иванє(ц)* (*ЛЗК*, с. 315), *Иванє(ц)* Качура (*ЛЗК*, с. 344), во *(И)ва(н)ца* Рыбки (*ЛЗК*, с. 445); **Андрєє(ц) / Андрѣє(ц)** (14): *вряд(д)никова сына А(н)дрє(ц)ца збито* (*ЛЗК*, с. 170), *А(н)дрє(ц)ца Манюковича* (*ЛЗК*, с. 277), *θ Андрѣца* Дураса (*ЛЗК*, с. 445); **Гринє(ц) / Гринєць** (8): *Гри(н)цовы пасы(н)ки* (*ЛЗК*, с. 170), *Гринєць* (*ЛЗК*, с. 315), *θ Гри(н)ца* (*ЛЗК*, с. 503); **Пилипє(ц) / Пилипєць** (5): в *Пили(н)ца* (*ЛЗК*, с. 336), *Пилипєць* (*ЛЗК*, с. 413), *Пили(н)ца*, *Яцьну* (*ЛЗК*, с. 455).

Пам'ятка фіксує і слов'янські імена з цим формантом: по(и)ма(в)ши дво(х) чолов'яко(в), *Бо(г)да(н)ца* и *Маска* (*ЛЗК*, с. 155), служє(б)ника своєго *Бо(г)да(н)ца* (*ЛЗК*, с. 327); *Жда(н)ца* Чоботара (*ЛЗК*, с. 170), *Жданєць* (*ЛЗК*, с. 315); *Ста(н)ца* ... зби(в)ши (*ЛЗК*, с. 336).

Часто поєднується суфікс **-ець** із повними християнськими іменами: *А(н)дрѣєць* За(н)кови(ч) а *Максимє(ц)* (*ЛЗК*, с. 384); в *Га(в)ри(л)ца* (*ЛЗК*, с. 336); *Иванє(ц)*, *θєдорє(ц)* (*ЛЗК*, с. 474); Дѣлака *Иє(в)ца* (*ЛЗК*, с. 335); *Иса(ц)цо(м)* Лєвковичо(м) (*ЛЗК*, с. 389); с *Кири(л)цо(м)*, *Дашко(м)*, *Ўниско(м)*, *А(н)дрє(ц)цо(м)*, а Гри(ц)ко(м) Вакуличи (*ЛЗК*, с. 389); *Савостанє(ц)* ... *Карпє(ц)* ... *Стєпанє(ц)* (*ЛЗК*, с. 334-335); *Лу(к)янєць* (*ЛЗК*, с. 315); *Матє(ц)ца* Вєли(ч)ка (*ЛЗК*, с. 322) і *Ма(т)-θєє(ц) / Матѣєєць* (*ЛЗК*, с. 413); на *Наѣмцы* (*ЛЗК*, с. 364); пасы(н)ка *θє(д)цова* *Охрє(м)ца* (*ЛЗК*, с. 274); *Пили(н)ца* Мицинича (*ЛЗК*, с. 295); тивона лысчи(ц)кого на (и)ма *Рома(н)ца* (*ЛЗК*, с. 293); *Сєливо(н)ца* Жє(ж)гача (*ЛЗК*, с. 226); по(д)да(н)ного моєго на (и)мя *Трохи(м)ца* (*ЛЗК*, с. 280); (в)ра(д)ника моєго замо(ст)ского *Яки(м)ца* (*ЛЗК*, с. 315-316); до *Якубца* (*ЛЗК*, с. 335). У пам'ятках ХVІ ст. – 77 повних форм християнських імен із суфіксом **-ець**⁵⁶.

⁵¹ Р.І. Осташ, Н.Л. Осташ, *Индекс...*, с. 516.

⁵² Р.Й. Керста, *Українська...*, с. 114.

⁵³ І.Д. Фаріон, *Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці ХVІІІ – початку ХІХ століття (з етимологічним словинком)*, Львів 2001, с. 322.

⁵⁴ І.І. Трійняк, *Словник...*, с. 416.

⁵⁵ А.И. Толкачев, *К истории словообразования форм со значением субъективной оценки (квалитативов) личных собственных имен греческого происхождения в древнерусском языке*, «Историческая ономастика», Москва 1977, с. 103.

⁵⁶ Р.Й. Керста, *Українська...*, с. 79.

Нерідко цей афікс додається до скороченої основи імен: вра(д)ни(ч)ка мого в Кнегининѣ *Вла(с)ца* (ЛЗК, с. 460); *Игна(т)цо(м)* Михниковичо(м) (ЛЗК, с. 389); в *Климца* (ЛЗК, с. 336); 8 *Марти(н)ца* Пирога (ЛЗК, с. 149); по(д)даны(х) ... *Марти(н)ца* а *Ла(в)ре(н)ца* (ЛЗК, с. 339); *Наза(р)ца* ... збито (ЛЗК, с. 335); *Панє(ц)* (ЛЗК, с. 413) – а) суфіксальне утворення від *Панъ* < [Ѡ]панъ, *Пан[асъ]*, *Панъ- [телѣй]*, *Пан[телеймон]*⁵⁷; в *Ра(д)ца* (ЛЗК, с. 503); *Санє(ц)* (ЛЗК, с. 344); на *Се(н)цу* (ЛЗК, с. 489); *Хведє(ц)* ... *Ярмолє(ц)* Киселевич ... *Ѡдєдє(ц)* (ЛЗК, с. 335); *Хи(л)ца* Сєнютича (ЛЗК, с. 390).

Іноді формант **-ець** приєднано до усічено-суфіксальних варіантів: 8 *Гр[и]нца* Шелєста (ЛЗК, с. 149); *За(н)ца* Полуяна (ЛЗК, с. 182) < *Зань* < *Захария*⁵⁸, пор. *Заньца* Полєсченька / *Занє(ц)* 1611 р.⁵⁹; вра(д)ника мого *Про(н)ца* (ЛЗК, с. 325); *Ма(с)ца* Прибы(т)ковича (ЛЗК, с. 322).

Суфікс **-ин(а)**, поєднуваний з усіченими та усічено-суфіксальними християнськими іменними варіантами, наявний у складі 10 антропонімів: *Грицину* Ту(р)чиновича (ЛЗК, с. 455); *Гуцину*, *Малашину* збито (ЛЗК, с. 335), пор. *Гуць* Петрович⁶⁰ < від двоосновного слов'янського імені *Гудславъ* чи *Гудиславъ*⁶¹ або < від християнського *Гурій*⁶²; 8во (*И*)*вашины* (ЛЗК, с. 504); *Лашиною* Ма(р)ти(но)вичо(м) (ЛЗК, с. 389); по(д)да(н)ны(и) его мл(ст) пїа воєводи тро(ц)кого на има *Малашина* (ЛЗК, с. 491) < *Малаш* < від двоосновних імен на зразок *Малодобръ*, *Маломиръ*, *Малославъ*, *Маловуй* і т. п. або < від календарного *Малафій*, тобто *Малахія*⁶³; *Мициною* Ковалє(м) (ЛЗК, с. 389); *Се(н)чина* (ЛЗК, с. 312); *Ярошина* (ЛЗК, с. 334) < *Jarosz-* < *Ярофей*, *Ярема* чи *Ярослав*⁶⁴; *Яцину*, *Ѡедину* Сусолови(ча) (ЛЗК, с. 455). Розалія Й. Керста підкреслює, що імена на **-ин(а)** засвідчені загалом пам'ятками з території Волині, рідше Галичини⁶⁵.

Суфікс **-укъ (-'укъ)**, засвідчений у 9 іменах, також найчастіше додається до усічених та усічено-суфіксальних основ: дво(х), дє(и), члѣво(в), **Ѡна(ц)ка** а *Гри(н)-чука* (ЛЗК, с. 324); **Костюк** (7 носіїв): *Костю(к)* (ЛЗК, с. 315), *Костюка* На(д)чє(р)гу (ЛЗК, с. 335); *Масюка* безви(н)нє зби(в)ши (ЛЗК, с. 335); *Павлюка* Масловича (ЛЗК, с. 378); *Пасю(к)* (ЛЗК, с. 335), пор. *Пасъ*⁶⁶ < *Павло*⁶⁷ або ще

⁵⁷ Р.І. Осташ, Л.Р. Осташ, *Українські особові імена середини XVII століття як об'єкт лексикографії*. 16 (*Павель – Панюта*), [в:] «*И слово Ваше отзовется*», Київ 2012, с. 419.

⁵⁸ Р.Й. Керста, *Українська...*, с. 112.

⁵⁹ А.М. Матвієнко, В.М. Мойсієнко, *Актова книга Житомирського гродського уряду 1611 р.*, Житомир 2002, с. 87-88.

⁶⁰ Р.Й. Керста, *Українська...*, с. 132.

⁶¹ П.П. Чучка, *Слов'янські...*, с. 142.

⁶² І. Мутнік, *Антропонімія...*, с. 37.

⁶³ П.П. Чучка, *Слов'янські...*, с. 226-227.

⁶⁴ І. Мутнік, *Антропонімія...*, с. 44.

⁶⁵ Р.Й. Керста, *Українська...*, с. 83.

⁶⁶ Р.І. Осташ, Н.Л. Осташ, *Індекс...*, с. 515.

⁶⁷ Р.Й. Керста, *Українська...*, с. 122, 135.

< *Пахом, Пафнутій* чи *Пакослав*⁶⁸; у словнику І.І. Трійняка засвідчено варіанти *Пася, Паська, Пасько* < *Панас*⁶⁹; бы(д)ло ... *Пацуково* (ЛЗК, с. 310), *Пацю(к)* (ЛЗК, с. 312) – варіанти імен *Павло, Пахом, Пантелеймон, Іпатій*⁷⁰; *Сєню(к)* (ЛЗК, с. 487); ґ по(д)да(н)ного єє *Яцука* (ЛЗК, с. 328).

У групі формантів із компонентом **-ш (-ашъ, -ошъ, -ушъ)** поширені в сполученні з повними й усіченими основами імен суфікси **-ашъ** (6 варіантів), **-ошъ** (4): з *Ы(л)яшо(м)* Томковичо(м) (ЛЗК, с. 389), па(н) *И(л)я(ш)* Нєсвє(ц)ки(и) (ЛЗК, с. 182); **Конаш** (4 носії): *Кона(ш)* (ЛЗК, с. 334), *Кона(ш)* слу(ж)ба (ЛЗК, с. 413); в *Кунаша* (ЛЗК, с. 336); служєбни(к) по(д)старо(с)тєго *Лука(ш)* Крає(в)ски(и) (ЛЗК, с. 188); в *Петраша* Квача (ЛЗК, с. 445); *Тома(ша)* Бо(н)дара (ЛЗК, с. 390), *Томаша* Подоского (ЛЗК, с. 444) / служє(б)ни(к) ... *Тома(с)* Подоски(и) (ЛЗК, с. 388), на думку Р.І. Осташа, цей варіант може бути мотивований іменами *Тома* < *Фома* та *Том* < *Том[islav]*, *Том[imir]* і под., де *том* < *томити* ‘мучити’⁷¹; служє(б)ника свого *Ба(р)тоша* Цыбу(л)ского (ЛЗК, с. 302); на *Дорошу* (ЛЗК, с. 170); *Тимо(ш)* (ЛЗК, с. 413); вра(д)ника єго *Яроша* (ЛЗК, с. 242).

Суфікси **-ишъ, -ушъ** малопродуктивні в аналізованому чоловічому іменнику. Ці форманти характеризуються меншою продуктивністю в XVI ст. на всій території України⁷²: врадникъ ... вышєгоро(д)ски(и) *Лаври(ш)* (ЛЗК, с. 250); боярина па(н)ского *Павльша* (ЛЗК, с. 336); па(н) *Яну(ш)* Вгрино(в)ски(и) (ЛЗК, с. 182).

По два імені утворені за допомогою суфіксів **-к(а), -икъ, -иц(а), -ут(а) / -’ут(а): Савка** (8 носіїв): *Са(в)ка* (ЛЗК, с. 155), *Са(в)ку* Петровича зо (М)стишина (ЛЗК, с. 283), в *Са(в)ки* Пє(т)ринича (ЛЗК, с. 423); **Лучка** (6 носіїв): боярина ... *Лу(ч)ку* Грабо(в)ского (ЛЗК, с. 209), в *Лу(ч)ки* (ЛЗК, с. 336), боярина свого *Лучьку* (ЛЗК, с. 384); *Грици(к)* (ЛЗК, с. 315), чоловік *Пацика* (ЛЗК, с. 387); на до(м)тивона є(и) *И(л)ицы* (ЛЗК, с. 194); **Хомица** (4 носії): *Хомица* Грицини(ч) (ЛЗК, с. 293), *Хомицу* з многими помо(ч)никами (ЛЗК, с. 455); *Мируты* Пилє(ц)кого / *Мирюта* (ЛЗК, с. 304) < утворення від двоосновного імені моделі *Мирослав*⁷³ або < *Миرون*⁷⁴; мє(л)ни(к) пїє(и) Звѣрово(и) с Клєча(н) *Стєцута* (ЛЗК, с. 293), пор. прізвищєву назву: є(ст)ли *Яцу(ти)чи* право(м) правова(ти)са нє буду(т) (ЛЗК, с. 417).

Одиничними прикладами представлені форманти: **-ай, -’асъ, -исъ, -осъ, -єхъ, -окъ**: дво(х) по(д)да(н)ны(х) єє *Грицяя*, Василю (ЛЗК, с. 387); па(н) *Матя(с)* Зѣ(н)кови(ч) *Острыє(в)ски(и)* (ЛЗК, с. 218); **Матыс** (11 носіїв): *Матыса* Око(л)ского (ЛЗК, с. 171), в *Матыса*, служє(б)ника па(н)ского (ЛЗК, с. 312), з служєбниками

⁶⁸ І. Мутнік, *Антропонімія...*, с. 67-68.

⁶⁹ І.І. Трійняк, *Словник...*, с. 283.

⁷⁰ І. Мутнік, *Антропонімія...*, с. 67-68.

⁷¹ Р.І. Осташ, *Українські особові імена середини XVII ст. як об’єкт лексикографії 19 [Т]*, «Студії з ономастики та етимології. 2010», Луцьк 2010, с. 179-180.

⁷² Р.Й. Керста, *Українська...*, с. 85-86.

⁷³ П.П. Чучка, *Слов’янські...*, с. 241-242.

⁷⁴ Р.Й. Керста, *Українська...*, с. 120.

... з Щасны(м) Камє(н)ски(м) а *Матысо(м)* (ЛЗК, с. 428); *А(н)дроса* Волосовича (ЛЗК, с. 346); вра(д)ника своего грицо(в)ско(го) *Мелєха* (ЛЗК, с. 389); *Петро(к)* (4 носії): служє(б)ники пїа Алекса(н)дровы *Пе(т)ро(к)* а Микола(и) (ЛЗК, с. 194).

Зафіксовані в документах усічено-суфіксальні імена творяться шляхом скорочення й суфіксації одночасно. Серед найуживаніших суфіксів регресивно-суфіксального способу в XVI–XVII ст. ономасти називають **-шь**, **-ць** / **-ць**, **-хь**, **-хн(о)**, **-нъ** / **-нъ**, **-сь** / **-сь**⁷⁵. «При усіченні від повного імені здебільшого зостається лише перший склад, відкритість чи закритість якого найбільшою мірою залежить від характеру додаваного до нього суфікса»⁷⁶.

У нашому дослідженні до усічено-суфіксальних іменних варіантів зараховуємо ті, структура яких переважно має вигляд: початковий відкритий склад + суфікс **-шь**, **-ць** / **-ць**, **-хь**, **-хн(о)**, **-нъ** / **-нъ**, **-сь** / **-сь**. Найпродуктивніший формант **-хно** наявний у 9 іменах: па(н) *Да(х)но* Жабокры(ц)ки(и) (ЛЗК, с. 179) – утворення від *Дасій*, *Данило*⁷⁷; пїа *Де(х)на* Мокре(н)ского (ЛЗК, с. 348), очевидно, дериват від імен із початковим складом *Де-*; ста(р)ца червиского *Ма(х)на* (ЛЗК, с. 336), пор. *Маш* XVI ст.⁷⁸; *Михно* (10 носіїв): *Ми(х)на* Голу(б)-ковича (ЛЗК, с. 173), *Михъно* (ЛЗК, с. 413), *Михно* Іванови(ч) *Юшо(в)ски(и)* (ЛЗК, с. 475); *Юле(х)на* Кози(н)ского (ЛЗК, с. 175) < *Олександр*, *Олексій*⁷⁹; з унуко(м) *Ша(х)новы(м)* (ЛЗК, с. 326) < *Софоній*⁸⁰; *Юхно* (4 носії): пїа *Ю(х)на* и пїа Івана Богдановичо(в) Лидѣхо(в)ски(х) (ЛЗК, с. 163), бра(т) небо(ж)чико(в) *Ю(х)-но* (ЛЗК, с. 277); отамана ра(ч)ков(с)кого *Я(х)на* (ЛЗК, с. 365).

За допомогою суфіксів **-ць** / **-ць** у пам'ятці утворено 4 імені: Ку(з)ма а *Гри(ц) Юнацковичы* (ЛЗК, с. 451); сыно(в) его Степана, *Мица* а Ко(на)ша (ЛЗК, с. 194); в *Са(ц)а* (ЛЗК, с. 503); *Троца* збили (ЛЗК, с. 335); **-нъ** / **-нъ**, **-шь** – по 2 іменних варіанти: *Грина* Михалєвича (ЛЗК, с. 390); *Прона* Климовича (ЛЗК, с. 390); формант **-шь**, який виник фонетичним шляхом **х** + ***јь** і пізніше виокремився в ономастичний формант⁸¹, виступає в іменах: *Оста(ш)* Бутко (ЛЗК, с. 464); *Трушь* (ЛЗК, с. 413); в *Калиша* Тириковича (ЛЗК, с. 445), І. Митник виділяє окреме ім'я *Калиш* < від календарних *Калістрат*, *Каліст* або < від слов'янських *Калиславъ*, *Калигоръ*, *Калиманъ*⁸². Суфікс **-хь** виявлено в одному імені: тро(х) члѣво(в) свои(х) на (и)ма Юска, Я(ц)ка Лд(п)ку а *Штєха* (ЛЗК, с. 202).

Отже, проаналізувавши словотвірні деривати чоловічого християнського іменника *Луцької замкової книги 1560-1561 рр.*, дійшли висновку: 1) до на-

⁷⁵ Там само, с. 92; Р.И. Осташ, *Украинская...*, с. 11.

⁷⁶ П.П. Чучка, *Антропонімія Закарпаття (Вступ та імена)...*, с. 88.

⁷⁷ І. Мутнік, *Антропонімія...*, s. 27-28.

⁷⁸ Р.Й. Керста, *Українська...*, с. 134.

⁷⁹ І. Мутнік, *Антропонімія...*, s. 62-63.

⁸⁰ Там само, s. 75.

⁸¹ Л.Л. Гумецька, *Нарис...*, с. 15.

⁸² І. Мутнік, *Антропонімія...*, s. 47.

йпродуктивніших у складі суфіксальних варіантів належать форманти **-к(о)** (67 варіантів) та **-ець** (40); меншу продуктивність виявляють суфікси **-ина** (10 варіантів), **-укь/-'укь** (9), **-ашь** (6), **-ошь** (4); за допомогою суфіксів **-к(а)**, **-икь**, **-ишь**, **-ут(а)** / **-'ут(а)**, **-иц(а)** утворено по 2 іменних варіанти; одиничними прикладами представлені імена з формантами **-окь**, **-ась** / **-'ась**, **-ись**, **-ось**, **-ай**; 2) найуживаніші у волинських документах середини XVI ст. імена *Яцко* / *Я(ц)ко* (35 носіїв), *θεδε(ц)* / *Хведε(ц)* (22), *Васко* / *Ва(с)ко* (20), *Грицко* / *Гри(ц)ко*, *Иванε(ц)* (18), *Лε(в)ко* (15), *Андрεε(ц)* / *Андрѣε(ц)* (14), *Ивашко* / *Ива(ш)ко*, *Матыс* (11), *Тишко* / *Ту(ш)ко*, *θε(δ)ко* / *Хве(δ)ко* (10); 3) серед усічено-суфіксальних іменних варіантів, які мають вигляд: початковий відкритий склад + суфікс **-шь**, **-ць** / **-ць**, **-хь**, **-хн(о)**, **-нь** / **-нь**, **-сь** / **-сь**, найпродуктивніший формант **-хно**, засвідчений у 9 іменах, і найуживаніше ім'я *Михно* (10 носіїв).

References

- Chuchka P.P., *Antroponimiya Zakarpattya (Vstup ta imena): konspekt leksiy*, Uzhhorod 1970.
- Chuchka P.P., *Antroponimiya Zakarpattya*, Uzhhorod 2008.
- Chuchka P.P., *Prizvyshcha zakaprats'kykh ukrajintiv: istoryko-etymolohichnyy slovnyk*, L'viv 2005.
- Chuchka P.P., *Rozvytok imen i prizvyshch*, [v:], *Istoriya ukrajins'koyi movy. Leksyka i frazeolohiya*, V.M. Rusaniv's'kyu (vidp. red.), V.L Karpova, I.P. Chepiha ta in., Kyiv 1983.
- Chuchka P.P., *Slovyans'ki osobovi imena ukrajintiv: istoryko-etymolohichnyy slovnyk*, Uzhhorod 2011.
- Farion I.D., *Ukrayins'ki prizvyshchevi nazvy Prykarpats'koyi L'vivshchyny naprykintsi XVIII – pochatku XIX stolittya (z etymolohichnym slovnykom)*, L'viv 2001.
- Humetska L.L., *Narys slovtvorchoyi systemy ukrajinskoyi aktovoyi movy XIV-XV st.*, Kyiv 1958.
- Kersta R.I., *Ukrayin'ska antroponimiya XVI st. Cholovichi imenuvannya*, Kyiv 1984.
- Matvyienko A.M., Moysiyenko V.M., *Aktova knyha Zhytomyrs'koho hrods'koho uryadu 1611 r.*, Zhytomyr 2002.
- Moysiyenko V.M., *Akty Zhytomyrs'koho hrods'koho uryadu: 1590 rik, 1635 rik*, Zhytomyr 2004.
- Moysiyenko V.M., *Luts'ka zamkova knyha 1560-1561 rr. yak vidobrazhennya ofitsiyanoi «rus'koyi» movy VKL seredyny XVI st. u yiyi pivnichnoukrayinskomu varianti*, [u:] V.M. Moysiyenko, V.V. Polishchuk, *Luts'ka zamkova knyha 1560-1561 rr.*, Luts'k 2013.
- Moysiyenko V.M., Polishchuk V.V., *Luts'ka zamkova knyha 1560-1561 rr.*, Luts'k 2013.
- Mytnik I., *Antroponimia Wołynia w XVI-XVIII wieku*, Warszawa 2010.
- Ostas L., Ostas R., *Ukrayins'ki osobovi imena seredyny XVII st. yak obyekt leksykohrafiyi. 21 (F / Ø)*, [u:] I. Kononenko, I. Mytnik, S. Romanyuk (red.), *Tendentsiyi rozvytku ukrajinskoyi leksyky ta hramatyky*, Varshava – Ivano-Frankivs'k 2015, ch. II.
- Ostas R., *Sufiks -k(o) v ukrajins'kiy antroponimiyi pershoyi polovyny XVII st.: linhoehofra-fichnyy pohlyad. Dialektolohichni studiyi I. Mova v chasi i prostori*, L'viv 2003.
- Ostas R.I., *Vlasni osobovi imena z odnofonemnymy sufiksamy v ukrajins'kiy antroponimiyi seredyny XVII stolittya*, [u:] *Linguistica slavica*, Kyiv 2002.

- Ostash R.I., Ostash L.R., *Ukrayinski osobovi imena seredyny XVII stolittya yak obyekt leksykohrafiyi. 16 (Pavel' – Panyuta)*, [v:] „I slovo Vashe otzovetsya”, Kiyev 2012.
- Ostash R.I., Ostash N.L., *Indeks vlasnykh osobovykh imen*, [u:] O.V. Todiychuk, V.V. Strashko, R.I. Ostash, R.V. Mayboroda, *Reyestr Viys'ka Zaporoz'koho 1649 roku: Transliteratsiya tekstu*, Kyiv 1995.
- Ostash R.I., *Ukrayins'ki osobovi imena seredyny XVII st. yak obyekt leksykohrafiyi 19 [T]*, «Studiyi z onomastyky ta etymolohiyi. 2010», Luts'k 2010.
- Ostash R.I., *Ukrainskaya antroponimiya pervoy poloviny XVII veka. Muzhskiye lichnyye imena (na materiale Reyestra Zaporozhskoho Voyska 1649 g.): avtoreferat dissertatsii na soiskaniye stepeni kandidata filologicheskikh nauk*, Uzhgorod 1986.
- Slovyk ukrayinskoyi movy: v 11 tomakh*, Kyiv 1970-1980.
- Tolkachev A.I., *K istorii slovoobrazovaniya form so znacheniyem sub'yektivnoy otsenki (kvalitativov) lichnykh sobstvennykh imen hrecheskogo proiskhozhdeniya v drevnerusskom yazyke*, «Istoricheskaya onomastika», Moskva 1977.
- Triynyak I.I., *Slovyk ukrayins'kykh imen*, Kyiv 2005.
- Yashchuk L.V., *Antroponimiya Zhytomyrshchyny XVI-XVII st.: dodatky: dysertatsiya na zdobuttya naukovoho stupenya kandydata filolohichnykh nauk*, ch. II, Zhytomyr 2008.

Про авторів

Леся Ящук (Lesya Yashchuk) – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та методики її навчання, Житомирський державний університет імені Івана Франка (Ivan Franko Zhytomyr State University). **Основні публікації:** *Кременецька земська книга 1578 року*, підгот. до вид. Л.В. Ящук; відп. ред. В.М. Мойсієнко, В.Д. Собчук; Інститут української мови НАН України, Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка, Центр. держ. іст. архів України, м. Київ, Кремен.-Почаїв. держ. іст.-архітектур. заповідник, Кременець: Кремен.-Почаїв. держ. іст.-архітектур. заповідник 2018, 300 с.; *Прізвищеві назви Житомиричини XVI-XVII ст. із суфіксом -ен(я)*, «Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія Мовознавство» 2017, вип. 1 (27), с. 362-366; *Морфологічні особливості іменників Кременецької актові книги 1578 року*, «Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія Мовознавство» 2018, вип. I (29), с. 76-80; *Імена та імена-прізвиська розряду "nomina personalia" як джерело прізвищевих назв Житомиричини XVI-XVII ст.*, «Вісник Львівського університету. Серія філологічна» 2019, № 71 (ч. II), с. 35-44; *Трилексемні антропонімні формули в пам'ятках Житомиричини XVI-XVII ст.*, «Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки» 2019, № 90, с. 69-75.

ORCID: 0000-0003-4314-0807

Email: lesjajashhuk@ukr.net

Оксана Литвинчук (Oksana Lytvynchuk) – кандидат філософських наук, доцент кафедри гуманітарних і соціальних наук Державного університету «Житомирська політехніка» (Zhytomyr Polytechnic State University). **Основні публікації:** *Українська мова професійного спрямування: навч. посібник*, Житомир 2020, 259 с.; *Феномен самотності: виклики сьогодення*, «Перспективи. Соціально-політичний журнал» 2021, № 1, с. 24-29; *Філософсько-концептуальні засади розуміння явища насилля*, «Гілея: науковий вісник» 2020, № 154 (3), Філософські науки, с. 198-201; *Субкультури в молодіжному просторі: соціально-філософський аналіз*, «Гілея: науковий вісник» 2020, № 153 (2), Філософські науки, с. 308-311; *Взаємообумовленість потреб та людської діяльності*, «Гілея: науковий вісник» 2019, № 144 (5), Філософські науки, с. 70-73.

ORCID: 0000-0002-7122-7371

Email: oksana.litva@yandex.ua